

Classificatie van kwalitatief onderzoek

Het vaststellen van de wetenschappelijke kwaliteit van kwalitatief onderzoek is een moeilijk onderwerp en lokt veel discussie uit. Terwijl er voor kwantitatief onderzoek algemeen erkende criteria zijn (bijvoorbeeld in de medische sector bij de beoordeling van geneesmiddelenonderzoek) ontbreekt er overeenstemming over de criteria waaraan kwalitatief onderzoek moet voldoen. Kwalitatief onderzoek is niet een duidelijk omschreven manier van onderzoek doen; er is een grote diversiteit aan stromingen, tradities, methoden van dataverzameling, van analyse en van verspreiding. Die grote variatie maakt het moeilijk om criteria op te stellen waarin alle onderzoekers zich kunnen vinden en waaraan alle studies moeten voldoen. Tegelijkertijd maakt de diversiteit de noodzaak van een kwaliteitskader alleen maar urgenter. Aan de hand van zo'n kwaliteitskader zou het terrein kunnen worden afgebakend van wat we wel en niet tot het kwalitatieve onderzoek rekenen en welke eisen we eraan stellen.

Deze behoefte aan een kwaliteitskader is met name dringend bij de vergelijking van onderzoeksresultaten in een zogenaamde metasynthese. Daarbij worden zo veel mogelijk kwalitatieve studies die zijn verschenen over een bepaald onderwerp verzameld, geanalyseerd, beoordeeld en geïntegreerd met het doel om er achter te komen wat er nu precies met zekerheid bekend is over het onderwerp (vergelijk de bijdrage van Etienne Vermeire in KWALON 41). Een element van een metasynthese is het categoriseren van kwalitatieve studies. Een voor de hand liggende indeling is die naar aanpak (onderzoekdesign) en traditie. Daarbij kun je niet afgaan op de aanduidingen die onderzoekers zelf geven over zaken als het gehanteerde theoretisch perspectief en de traditie waarin zij zich scharen. Deze aanduidingen zijn vaak niet in overeenstemming met wat ze werkelijk doen, zo blijkt uit de bevindingen van een metasyntheseproject naar vrouwen en HIV (Sandelowski & Barroso, 2003). Met andere woorden, de labels van de studies blijken niet te kloppen met de uitvoeringspraktijk. Er zijn onderzoekers die zeggen dat ze een fenomenologische aanpak hanteren, maar geen uitkomsten rapporteren zoals die worden verwacht bij een fenomenologie. Er zijn onderzoekers die zeggen dat ze een gefundeerde theorie ontwikkelen, maar niet de werkwijze hanteren om dat te doen en ook geen theorie presenteren.

Wanneer de kwaliteit van hun onderzoek wordt beoordeeld op basis van het meegegeven label, vallen deze studies door de mand omdat de ambities van de onderzoekers niet kloppen met hun uitkomsten. Maar dat wil nog niet zeggen dat hun onderzoek waardeeloos was.

Sandelowski en Barroso besloten om zulke studies toch mee te laten tellen in de metasynthese. Want, zo luidde hun redenering, het is jammer om bevindingen te diskwalificeren alleen omdat er niet het juiste label aanhangt. Een team sporters dat zich meldt voor een tennistoernooi en geen tennis, maar hockey blijkt te spelen, wordt vriendelijk uitgenodigd zich bij de hockeywedstrijd te melden en mag daar vervolgens meespelen.

Het viel de uitvoerders van de metasynthese op dat er variatie was in de studies als werd gelet op de mate waarin de data waren bewerkt. Ze ontwierpen een classificatie bestaande

uit vijf categorieën. Ze troffen studies aan die ze niet als wetenschappelijk onderzoek respectievelijk niet als kwalitatief onderzoek beschouwden. Daarnaast onderscheiden ze binnen de groep kwalitatieve studies drie categorieën waarin de data steeds meer zijn geanalyseerd en geïnterpreteerd: de thematische survey, de conceptuele descriptie en de interpretatieve verklaring. Deze classificatie doet recht aan dat wat onderzoekers hebben gedaan in hun studies.

De onderzoekers van de metasynthese geven nadrukkelijk aan dat hun classificatie geen kwaliteitsoordeel inhoudt. Het is een indeling op basis van de aard van de uitkomsten. En dat vind ik het mooie van deze indeling. Het geeft onderzoekers houvast om vooraf te bepalen wat voor resultaten ze nastreven. Misschien is dat een opsomming van thema's die naar voren komen uit interviews of focusgroepen en systematisch zijn beschreven. Misschien is het een conceptuele verheldering of misschien is het wel een verklaring voor een verschijnsel. De classificatie is geen kwaliteitsoordeel. Binnen elke categorie kan een studie goed en minder goed worden uitgevoerd.

Om twee redenen vind ik de classificatie een vondst. Ten eerste zou ze onderzoekers kunnen bevrijden van de gevoelde druk om een gefundeerde theorie te genereren, of om op zijn minst met een kernconcept te komen. Wanneer dat niet nodig is gezien het doel van het onderzoek, kan een thematische survey prima volstaan. Ten tweede kan het duidelijk maken dat de thematische survey, die nu soms beeldbepalend is voor kwalitatief onderzoek, een bepaald type kwalitatief onderzoek is, maar niet het hele spectrum representeert.

Binnen elk van de categorieën bestaat nog steeds de kwaliteitsvraag. Het hockeyteam hoeft weliswaar geen voetbal te spelen, maar het zal zich wel in de hockeypool moeten bewijzen door goed spel. Binnen elk van de categorieën zullen studies als goed en minder goed gekwalificeerd kunnen worden. Hoe dit aan te pakken en hoe de uitkomst te wegen, is een vraag waarmee we ons in een metasynthese project naar trauma bezighouden.

Hennie Boeije

Literatuur

- Sandelowski, M. & Barroso, J. (2003). Classifying the findings in qualitative studies. *Qualitative Health Research*, 13(7), 905-923.
- Vermeire, E. (2009). Synthese van kwalitatief onderzoek. *KWALON* 41, 14(2), 23-30.